

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ КОМП'ЮТЕРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. декана ФКІТ
Ігор ЯКИМЕНКО

« _____ » _____ 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. проректора з науково-педагогічної роботи
Віктор ОСТРОВЕРХОВ

« _____ » _____ 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Директор навчально-наукового
інституту новітніх освітніх технологій
Святослав ПІЩЕЛ

« _____ » _____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Безпека Інтернет – речей»
ступінь вищої освіти – магістр
галузь знань – 12 Інформаційні технології
спеціальність – 125 Кібербезпека та захист інформації
освітньо-професійна програма – Кібербезпека

Кафедра спеціалізованих комп'ютерних систем

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (семін.) (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Залік (сем.)
Денна	1	2	30	15	5	4	66	120	2
Заочна	1	2	8	4	-	-	108	120	3

Тернопіль – 2023

Робочу програму склала доцент кафедри спеціалізованих комп'ютерних систем,
к.т.н., доцент Наталія ЯЦКІВ

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри спеціалізованих
комп'ютерних систем,
протокол № 3 від 12.10.2023 р.

Завідувач кафедри
спеціалізованих комп'ютерних систем

Андрій СЕГІН

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності Кібербезпека та
захист інформації, протокол № 2 12.10 2023 р.

Голова групи
забезпечення спеціальності

Василь ЯЦКІВ

Гарант ОП

Василь ЯЦКІВ

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Опис дисципліни “Безпека Інтернет - речей”

Дисципліна “Безпека Інтернет - речей”	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 4	Галузь знань – 12 Інформаційні технології	Статус дисципліни Вибіркова Мова навчання українська
Кількість залікових модулів – 3	Спеціальність – 125 Кібербезпека та захист інформації	Рік підготовки: <i>Денна – 1</i> <i>Заочна -1</i> Семестр: <i>Денна – 2</i> <i>Заочна -1,2</i>
Кількість змістових модулів – 2	Ступінь вищої освіти – магістр	Лекції (год.): <i>Денна – 30</i> <i>Заочна - 8</i> Практичні заняття (год.): <i>Денна – 15</i> <i>Заочна - 4</i>
Загальна кількість годин – 120		Самостійна робота (год.): <i>Денна – 70 (в т.ч. тренінг 4 год.)</i> <i>Заочна – 108</i> Індивідуальна робота (год.): <i>Денна – 5</i>
Тижневих годин – 10, з них аудиторних – 3		Вид підсумкового контролю – залік

2. Мета і завдання дисципліни «Безпека Інтернет - речей»

2.1. Мета вивчення дисципліни.

Метою дисципліни «Безпека Інтернет - речей» є - отримання знань та умінь, які необхідні для розробки та дослідження безпеки Інтернет речей.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Основне завдання дисципліни дати студентам теоретичну та практичну підготовку з безпеки Інтернет речей.

2.3 В результаті вивчення дисципліни студент повинен знати:

- моделі безпеки для IoT;
- життєвий цикл безпеки для IoT;
- вимоги управління безпекою до IoT;
- принцип технології blockchain;
- алгоритми консенсусу в технології Blockchain.

2.4 В результаті вивчення дисципліни студент повинен уміти:

- використовувати основні методи, моделі та алгоритми захисту даних в програмно-апаратних системах Інтернет-речей;
- надавати рекомендації щодо побудови та використання апаратних засобів, протоколів, каналів зв'язку при проектуванні системи Інтернет-речей.

3. Програма навчальної дисципліни: «Безпека Інтернет - речей»

Змістовий модуль 1. Концепції та моделі IoT

Тема 1. Концепції гарантоздатності та безпеки для IoT.

1. Таксономія вимог надійності та безпеки.
2. Гарантоздатність, надійність та безпека визначає таксономію.
3. Основи аналізу ризиків.

Література: 1, 2, 4.

Тема 2. Моделі гарантоздатності та надійності IoT.

1. Довідкові архітектури Індустріальних IoT.
2. Заходи щодо надійності та безпеки.
3. Режим відмов, аналіз ефектів та критичності (FMECA) систем IoT.

Література: 1, 2, 3.

Тема 3. Моделі безпеки для IoT.

1. Архітектури систем IoT з точки зору безпеки.
2. Заходи безпеки.
3. Моделювання загроз та атак для систем IoT.

Література: 1, 2, 5.

Тема 4. Вимоги управління безпекою до IoT.

1. План управління безпекою та безпекою.
2. Управління людськими ресурсами.
3. Управління конфігурацією.
4. Підбір та оцінка інструментів.
5. Управління документацією.
6. Оцінка безпеки та безпеки.

Література: 1, 2, 10.

Тема 5. Життєвий цикл безпеки та безпеки для IoT.

1. Загальний життєвий цикл.
2. Життєвий цикл безпеки та безпеки: дизайнерський обід зверху вниз.
3. Життєвий цикл безпеки та безпеки: інтеграція вгору.
4. Відстеження вимог.

Література: 1, 2, 6.

Тема 6. Огляд, аналіз та методи тестування IoT.

1. Огляд документів.
2. Статичний аналіз коду.
3. Функціональне тестування.
4. Структурне тестування коду.

Література: 1, 4, 9.

Змістовий модуль 2. Прийоми та заходи безпеки для IoT.

Тема 7. Забезпечення Case основи.

1. Концепція та історія Case основи.
2. Стандарти щодо забезпечення Case.

Література: 1, 2, 9, 10.

Тема 8. Прийоми та заходи безпеки для IoT.

1. Позначення претензій, аргументів та доказів (CAE).
2. Оновлення та застосування записів про претензії, аргументи та докази (CAE)
3. Позначення про структурування цілей (GSN).

Література: 1, 2, 4.

Тема 9. Інформація про безпеку та інформування про енергетичну ефективність

1. Інструменти для розробки випадку впевненості.
2. Структура випадку впевненості для систем IoT.

Література: 1, 2, 7.

Тема 10. Основи технології blockchain та приклади застосування

- 1 Принцип технології blockchain
- 2 Структура блоку та дерево Меркле
- 3 Криптографія в блокчейні

Література: 1, 2, 10.

Тема 11. Алгоритми консенсусу в технології Blockchain

- 1 Алгоритм підтвердження роботи
- 2 Доведення алгоритмів консенсусу
- 3 Технологія Blockchain для безпеки IoT

Література: 1, 2, 5

Тема 12. Технологія Blockchain для безпеки IoT

- 1 Blockchain та IoT
- 2 Переваги інтеграції Blockchain з IoT
- 3 Основні проблеми Blockchain в IoT
- 4 Рішення безпеки IoT на основі Blockchain

Література: 1, 2, 8.

**4.1 Структура залікового кредиту
з дисципліни «Безпека Інтернет – речей»
(денна форма навчання)**

	Кількість годин				
	Лекції	Прак- тичні заняття	СРС	ІРС	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Концепції та моделі IoT					
Тема 1. Концепції гарантоздатності та безпеки для IoT.	2		4		Опитування під час заняття
Тема 2. Моделі гарантоздатності та надійності IoT	2	1	4		Опитування під час заняття, оцінювання практ. занять
Тема 3. Моделі безпеки для IoT.	2	2	4	1	Опитування під час заняття, оцінювання практ. занять
Тема 4. Вимоги управління безпекою до IoT.	2	2	4		Опитування під час заняття, оцінювання практ. занять
Тема 5. Життєвий цикл безпеки та безпеки для IoT.	2	2	6		Опитування під час заняття, оцінювання практ. занять
Тема 6. Огляд, аналіз та методи тестування IoT.	2	2	6	2	Опитування під час заняття, оцінювання практ. занять я
Змістовий модуль 2 Прийоми та заходи безпеки для IoT					
Тема 7. Забезпечення Case основи	4	2	8		Опитування під час заняття, оцінювання практ. занять
Тема 8. Прийоми та заходи безпеки для IoT	4	2	6		Опитування під час заняття, оцінювання практ. занять
Тема 9. Інформація про безпеку та інформування про енергетичну ефективність	2	2	6		Опитування під час заняття, оцінювання практ. занять
Тема 10. Основи технології blockchain та приклади застосування	2	-	6		Опитування під час заняття
Тема 11. Алгоритми консенсусу в технології Blockchain	4	-	8		Опитування під час заняття
Тема 12. Технологія Blockchain для безпеки IoT	2	-	8	2	Опитування під час заняття
Треґінг			4		
Разом	30	15	70	5	

**4.2 Структура залікового кредиту
з дисципліни «Безпека Інтернет – речей»
(заочна форма навчання)**

	Кількість годин		
	Лекції	Прак-тичні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Концепції та моделі IoT			
Тема 1. Концепції гарантоздатності та безпеки для IoT.	0,5	-	8
Тема 2. Моделі гарантоздатності та надійності IoT	0,5	-	8
Тема 3. Моделі безпеки для IoT.	1,0	-	8
Тема 4. Вимоги управління безпекою до IoT.	1,0	-	10
Тема 5. Життєвий цикл безпеки та безпеки для IoT.	0,5	-	12
Тема 6. Огляд, аналіз та методи тестування IoT.	1,0	2	12
Змістовий модуль 2 Прийоми та заходи безпеки для IoT			
Тема 7. Забезпечення Case основи	0,5	-	12
Тема 8. Прийоми та заходи безпеки для IoT	1,0	-	12
Тема 9. Інформація про безпеку та інформування про енергетичну ефективність	0,5	-	10
Тема 10. Основи технології blockchain та приклади застосування	0,5	-	8
Тема 11. Алгоритми консенсусу в технології Blockchain	0,5	-	8
Тема 12. Технологія Blockchain для безпеки IoT	0,5	2	8
Разом	8	4	108

5. Тематика практичних (семінарських або лабораторних) занять

Лабораторна робота №1

Тема: Оцінювання показників безпеки.

Мета: вивчення та дослідження показників надійності систем IOT.

Питання для обговорення:

1. Самодіагностика
2. Показники надійності
3. Аналіз режиму відмов, аналіз ефекту та критичності

Література: 1, 2

Лабораторна робота №2

Тема: Аналіз сценаріїв атак на IoT системи

Мета: Вивчення та дослідження можливих сценаріїв атак IOT

Питання для обговорення:

1. Загрози системи IoT
2. Вбивчий ланцюг
3. Моделювання атак

Література: 1, 2.

Лабораторна робота №3

Тема: Розробка плану управління функціональною та інформаційною безпекою IoT систем.

Мета: Вивчення та дослідження структури та змісту плану управління надійністю та безпекою для системи IoT.

Питання для обговорення:

1. План управління безпекою та безпекою.
2. Управління людськими ресурсами.
3. Управління конфігурацією.
4. Підбір та оцінка інструментів.
5. Управління документацією.

Література: 1, 2.

Лабораторна робота №4

Тема: Розробка життєвого циклу функціональної та інформаційної безпеки IoT систем

Мета: вивчення та дослідження структури життєвого циклу надійності та безпеки (SSLC).

Питання для обговорення:

1. Життєвий цикл надійності та безпеки
2. Відстеження вимог
3. Основні завдання відстеження вимог.

Література: 1, 2.

Лабораторна робота №5

Тема: Програмні засоби для розробки Case

Мета: Вивчення та дослідження структури та змісту Служби достовірності систем IoT.

Питання для обговорення:

1. Концепція забезпечення Case
2. Структурування цілей (GSN)
3. Програмний інструмент Astah GSN

Література: 1, 2

Лабораторна робота №6

Тема: Методи та засоби забезпечення функціональної та інформаційної безпеки IoT систем

Мета: Вивчення та дослідження технічних засобів та заходів безпеки для систем IoT.

Питання для обговорення:

1. Методи та заходи безпеки організації, що застосовуються для систем IoT
2. Технічні методи безпеки та заходи безпеки, що застосовуються для систем IoT
3. Спеціальні методи та заходи щодо запобігання кібератакам

Література: 1, 2.

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання

Варіанти КПЗ з дисципліни «**Безпека Інтернет - речей**»

Виконання тесту на проникнення для Інтернет - речей.

- 1.1 Постановка задачі.
- 1.2 Збір інформації та пошук цілей.
- 1.3 Пошук вразливостей.
- 1.4 Експлуатація та проведення атак.
- 1.5 Розширення зони впливу і ескалація привілеїв.
- 1.6 Написання звіту.

7. Самостійна робота

№ п/п	Тематика
1	Концепція Інтернет речей (IoT)
2	Як працює Інтернет речей?
3	Архітектури Інтернет речей (IoT)
4	Моделі комунікації IoT
5	Модель пристрою до пристрою
4	Режим "Пристрій до пристрою"
5	Модель пристрою до шлюзу
6	Резервний режим обміну даними
7	Розуміння нападів IoT
8	Проблеми перед IoT
9	OWASP Топ-10 вразливостей IoT
10	Ланшафт атаки IoT
11	DDoS атака
12	Rolling Gode атака
13	BlueBorne атака
14	Атака заклинювання
15	Backdoor
16	Методологія злому IoT
17	Збір інформації
18	Сканування вразливості
19	Контрзаходи

8. Організація та проведення тренінгу з дисципліни «Безпека Інтернет - речей»

№ п/п	Вид роботи	Порядок проведення тренінгу
1	Налаштування інфраструктури MQTT для публікації/підписки	1. Налаштування топології. 2. Запустіть локальний сервер-посередник 3. Підпишіться на тему та опублікуйте повідомлення MQTT
2	Аналіз даних за допомогою Kali	1. Атака MITM за допомогою Kali на TCP 2. Перегляньте запис за допомогою Wireshark 3. Опублікуйте фальшиві дані
3	Додавання захисту TLS	1. Додайте рівень TLS для транспортування даних 2. Атака MITM за допомогою Kali 3. Перегляньте зашифровані дані за допомогою Wireshark

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни “Безпека Інтернет – речей” використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- оцінювання виконання лабораторних робіт;
- оцінювання результатів КПЗ;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- ректорська контрольна робота.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни “Безпека Інтернет - речей” визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Для заліку

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3
30%	40%	30%
1. Усне опитування на заняттях – мах 6*4=24 бали. 2. Письмова робота – мах 52 балів. 3. Практичне завдання – мах 3*8=24 балів	1. Усне опитування на заняттях – мах 6*4=24 балів. 2. Письмова робота – мах 52 балів. 3. Практичне завдання – мах 3*8=24 балів	1. Підготовка КПЗ – мах 30 балів. 2. Захист КПЗ – мах 40 балів. 3. Оцінка за тренінг – мах 30 балів

Шкала оцінювання:

За шкалою ЗУНУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов’язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проектор	1 - 12
2.	Комп’ютерна лабораторія. Доступ до Інтернету.	1 - 12
3.	Одноплатні комп’ютери Raspberry Pi	2 - 12

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Інтернет речей для індустріальних і гуманітарних застосунків. У трьох томах. Том 1. Основи і технології / За ред. В. С. Харченка. - Міністерство освіти і науки України, Національний аерокосмічний університет ХАІ, 2019. -547 с.

2. Курс мережевої академії Cisco: Безпека Інтернет-речей. 2020 р: <https://www.netacad.com/courses/cybersecurity/iot-security>

4. Sklyar V.V., Yatskiv V.V., Yatskiv N.G. Dependability and Security of IoT: Practicum / Kharchenko V.S. and Sklyar V.V. (Eds.) – Ministry of Education and Science of Ukraine, National Aerospace University “KhAI”, Ternopil National Economic University, 2019. – 98 p.

5. Hanssen G., Stålhane T, Myklebust T. Safe Scrum – Agile Development of Safety-Critical Software. Springer, 2018.

6. NISTIR 8200, Interagency Report on the Status of International Cybersecurity Standardization for the Internet of Things (IoT). –National Institute of Standards and Technologies, 2018.
7. Cao, K.; Liu, Y.; Meng, G.; Sun, Q. An Overview on Edge Computing Research. *IEEE Access* 2020, 8, 85714–85728. [CrossRef]
8. Ajayi, O.J., Rafferty, J.; Santos, J., Garcia-Constantino, M., Cui, Z. BECA: A Blockchain-Based Edge Computing Architecture for Internet of Things Systems. *IoT*, 2021, 2,610–632. <https://doi.org/10.3390/iot2040031>
9. Nunes P., Medeiros I., Fonseca J. at all. Benchmarking Static Analysis Tools for Web Security. *IEEE Transactions on Reliability* (2018), 67(3): 1159-1175
10. Sklyar V., Kharchenko V. Green Assurance Case: Applications for Internet of Things. *Green IT Engineering: Social, Business and Industrial Applications. Studies in Systems, Decision and Control*, vol 171. Springer, Cham, 2019.